

“EL PAPER DELS SINDICATS EN LES POLITIQUES DE MEDI AMBIENT I L’OCUPACIÓ”

*Enric Amer Blanch
Departament de Medi Ambient
Comissions Obreres del País Valencià*

1. EL SINDICATS INTERLOCUTORS SOCIALS PREFERENTS

En l’actual marc normatiu democràtic des de la entrada en vigor de la Constitució i la resta de Lleis Orgàniques com la del Estatut dels Treballadors i la Llei Orgànica de Llibertat Sindical, la presència dels sindicats en els òrgans de participació social es obligada i està estrictament regulada.

Així, els sindicats que han estat elegits majoritàriament a les diverses eleccions sindicals i que ostenten aquesta representativitat tant en l’àmbit estatal, com autonòmic o de branques d’activitat específiques, formen part del conjunt d’agents socials i econòmics que col·laboren a que la democràcia asoleisca un nivell de qualitat molt mes elevat que la simple governança resultat de les eleccions polítiques quatrienals.

La preferència donada als sindicats ve donada pel paper que tenen tant en la negociació col·lectiva a nivell d’empreses i sectors, sino també en els acords de participació i gestió de la formació professional, ocupacional i continua, i com no, en que son les entitats socials amb major nombre d’afiliats.

En el cas concret de Comissions Obreres del País Valencià, al voltant de cent mil afiliats i catorze mil delegats sindicals es una força evidentment innegable i a tindre en compte si es vol una societat cohesionada i avançada.

1.A. Planificació econòmica i participació sindical

El principals marcs de planificació econòmica pública al PV son els Pressuposts anuals de la Generalitat i els de la resta d’administracions públiques com les Diputacions i també la part corresponent d’administració central.

D'altra banda, existeixen uns marcs econòmics amb caràcter més estratègic i de mitja termini com son els Plans de Desenvolupament Regional, amb períodes de sis anys i els corresponents Plans Operatius anuals, que agrupen les inversions de procedència europea, estatal i autonòmica.

En el marc de mitja termini, la participació sindical en els PDR es limita simplement a consulta obligatòria i posterior dictamen i també propostes de caràcter consultiu. En l'últim PDR 2000-2006, aprovat al Parlament Valencià en ple agost, el document elaborat per CCOO PV en el aspecte ambiental feia referència a la distorsió que significava posar dins de l'eix medi ambient a totes les inversions del cycle de l'aigua (inclosos transvasaments entre conques hidrogràfiques) amb lo que l'aspecte ambiental del PDR quedava sobredimensionat per les inversions en infraestructures de dubtós caràcter ambiental i que mes be deurien estar en obres públiques.

Les inversions restants (considerant que energies renovables estaven en l'eix industrial, i els enormes pressuposts de la PAC quedaven en mans de la Conselleria d'Agricultura) com patrimoni natural i Xarxa Natura 2000 eren ridícules. Igualment la reconversió ambiental del sector productiu cap a la producció neta, els plans de residus, les agendes 21 locals i regionals, etc. quedaven com a marginals.

Tanmateix, el mateix àmbit temporal 2000-2006 ha estat el adequat (encara que reduït finalment al quadrienni 2002-2006) com a base de unes negociacions tripartites entre patronal, sindicats i govern valencià per a l'acord per l'ocupació i la formació anomenat PAVACE, que ha substituït al AVEF anterior.

L'acord en matèria ambiental es limita a convenis de col·laboració en matèria de formació mediambiental per als delegats sindicals, en la obligatorietat de mòduls ambientals en la formació ocupacional i en la promoció de formació ambiental en els sectors productius i les ajudes de cara a la normalització de sistemes de gestió mediambiental, a la millora ambiental dels polígons industrials i de les Pymes.

En quan als Pressuposts de la Generalitat, el paper dels sindicats es limita a elaborar esmenes en els departaments tècnics de medi ambient a sol·licitud dels partits que ha desitgen, i donat l'escàs marge que sol donar de si el debat parlamentari son rebutjades quasi totes les propostes que arriben del sindicat via partits polítics.

1.B. Els Òrgans de participació

Els sindicats, tanmateix, tenen també accés a la participació en la planificació estratègica ambiental i en les estratègies de desenvolupament sostenible en l'àmbit europeu mitjançant la CES (Confederació Europea de Sindicats) que forma part del Consell Econòmic i Social europeu i que obligatòriament dictamina les directives abans de la seua aprovació per el Parlament Europeu i la Comissió i també en el Consell Assessor Mediambiental de la Comissió Europea (amb dos representants sindicals sobre trenta membres). De la mateixa manera els sindicats formen part de les negociacions multilaterals dels convenis internacionals com el del canvi climàtic. Es conegut que la representació dels sindicats europeus en aquest conveni es Joaquin Nieto, responsable confederal de Medi Ambient de CCOO.

A nivell estatal igualment existeixen el Consejo Económico y Social i el Consejo Asesor de Medio Ambiente.

Al nostre País Valencià tenim també representació al Consell Econòmic i Social i al Consell Assessor i de Participació del Medi Ambient. Les dos tenen importància ja que es preceptiu el dictamen dels projectes de llei de caràcter mediambiental i els PORN o PRUG dels paratges protegits i es reuneixen pràcticament cada trimestre. Igualment en òrgans de participació sectorial com a la Entitat de Sanejament o la recentment creada Agencia Valenciana de la Energia, encara que son essencialment informatius de les memòries anuals.

No ha estat possible que la participació sindical s'ampliara a les Junes Rectores de Parcs Naturals com es el cas andalús i de les Illes Balears. Tampoc ha estat admesa la participació sindical a la gestió de la futura entitat de gestió de Residus ni al futur Institut per a la Producció Neta.

Altres foros institucionals ni tan sols es reuneixen com el Consell Forestal.

Caldria afegir que la transversalitat que deuria existir en temes mediambientals i reflectir-se en els òrgans de participació de les Conselleries mes afectades com la de Agricultura (estratègia per al desenvolupament de la agricultura ecològica, afavorir les funcions ambientals de la agricultura subvencionada per la PAC) o els programes actius de foment de la ocupació o cooperació amb tercer mon en Economia o Benestar Social o en Ordenació Territorial de la COPUT, no existeix encara ni passa pel cap de l'administració.

1. INCIDENCIA SINDICAL MEDIAMBIENTAL EN LA PRODUCCIÓN DE BENS I SERVEIS

Als sectors productius la excel·lència ambiental es troba regulada per normatives reconegudes oficialment i a les que de forma voluntària s'integren les empreses que dins la seua estratègia fan palesa la política de certificació de sistemes de gestió mediambiental.

Els sistemes mes coneguts son el conjunt de normes ISO 14001 i el reglament europeu d'auditoria i gestió mediambiental EMAS.

El primer no obliga a la representació dels treballadors a participar i per tant es una negociació o pacte entre la gerència de les empreses i els sindicats el fer-ho possible. En gran part dels casos, les empreses eviten eixa intervenció sindical en la implantació de les ISO 14001 i únicament en temes que afecten a la salut laboral com son els productes tòxics, les emissions a l'atmosfera etc. i per tant entren en la regulació de la Llei de Prevenció dels Riscos Laborals deixen actuar als delegats de prevenció.

En el cas de les poques empreses que entren en la certificació EMAS, la participació dels representants dels treballadors es obligada.

Però hi ha també una gran sector sindical que esta treballant en sectors de producció de serveis i on la certificació ambiental no esta tan estesa com en el sector industrial.

Es un sector que no utilitza productes tòxics, no te processos de producció conflictius, però sí que utilitza un gran flux d'energia i recursos i produeix també un enorme flux de residus. Son els sector de l'administració publica, de la sanitat, de l'ensenyament, etc.

Una visió potent ecosistemica d'aquestos "centre productius no fabrils de serveis" com les universitats o tots els centres educatius, implicaria una potenciació també de la certificació de sistemes de gestió però amb altres consideracions ambientals.

Igualment es pot dir del funcionament de les ciutats com a ecosistemes.

La estratègia sindical mediambiental de CCOO per a tots els sectors de producció de bens i serveis se concreta en :

- Implantació de clàusules mediambientals en tots els Convenis Col·lectius i acords similars de la negociació col·lectiva, tant en el món de la regulació laboral com la de funcionariat o similars.
- Reforçar l'aspecte de incidència mediambiental de la llei de Prevenció en tres direccions: convertir als delegats de prevenció també en delegats ambientals; incrementar la pressió sobre la substitució de tòxics e integrar medi ambient intern i extern als centres de treball.
- Impulsar la certificació dels SGM en els sectors de serveis i administracions.
- Participació en els foros ambientals de les Agendes 21 locals.
- Impulsar les auditories ambientals dels centres educatius.

2. LA PRODUCCIÓ DE SERVEIS MEDIAMBIENTALS DELS SINDICATS

La formació es una parcel·la clau de la intervenció sindical. Primer, perquè els sindicats assumiren la responsabilitat d'impartir directament la formació no reglada derivada dels fons del FORCEM, fons que provenen directament de les nòmines dels treballadors i de les quotes empresarials i del govern.

Son uns fons que han permès crear estructures educatives permanents als sindicats, en el cas de Comissions Obreres el FOREM.

Igualment una part de eixos fons son destinats obligatòriament a la formació permanent dels propis delegats sindicals.

D'eixa manera, la sensibilitat mediambiental del sindicat troba el seu espai en diverses àrees i subjectes.

En la formació ocupacional, que te com objectiu la gent aturada, CCOO PV va ser la primera l'any 2001 en introduir obligatòriament els mòduls de sensibilització mediambiental de nou hores, adelantant-se a la majoria de comunitats autònomes i amb la oposició de moltes acadèmies col·laboradores que es trobaven incapacitades per assumir el repte sense textos oficials. Va ser el departament de medi ambient de CCOO PV el que els va confeccionar en temps record els materials didàctics que ara son ja d'us comú.

Els cursos de formació continua per a treballadors en actiu han estat també un camp d'introducció dels cursos mediambientals diversos. Els cursos elaborats peel departament de medi ambient de CCOO PV per als treballadors de

l'administració local han estat clau per a introduir les Agendes 21 Locals al ajuntaments i a les pròpies diputacions. Igualment els cursos sobre Sistemes de gestió Mediambiental han servit per començar la participació sindical en la implantació de les normes ISO 14001 en alguns sectors productius i la difusió de campanyes de bones pràctiques ambientals en les empreses.

Finalment, en la pròpia formació sindical dels delegats, s'ha introduït els cursos bàsics de trenta hores de medi ambient, amb un potent contingut sobre desenvolupament sostenible, sobre percepció de la problemàtica global i les respostes socials i sobre intervenció mediambiental en l'àmbit del treball i ciutadà. No es d'estranyar que per al 2002, hi hagen programats disset cursos de formació bàsica per als delegats del País Valencià. Al mateix temps, els cursos de prevenció tenen també un mòdul mediambiental específic i una visió transversal que intenta impregnar mediambientalment els aspectes de salut dels treballadors.

Dins la producció de serveis mediambientals CCOO té una revista trimestral dedicada íntegrament al medi ambient titulada DAPHNIA. La revista, que es distribueix gratuïtament i té una tirada de 10.000 exemplars es una referència acreditada dins de sectors industrials per la rigorositat de les seues propostes encaminades a la producció neta. A partir del numero 27, DAPHNIA té una edició internacional.

Dins la producció de discurs mediambiental, CCOO PV té una col·lecció de llibres de divulgació, Arcadia, que recull les idees de pensadors contemporanis com U. Beck, Gorz, Offe, Ernest Garcia, Almenar, Riechmann, etc.

Finalment, i com aportació del sindicat a la cimera de la terra de Johannesburg, apareixerà en el 2002 "L'estat del País", un anàlisi amb quaranta indicadors de desenvolupament humà ambientalment sostenible de la comunitat valenciana fet per un equip de professors universitaris i que es pensa publicar amb caràcter bianual per seguir l'evolució ambiental del País Valencià.

El tercer eix de producció de bens i serveis mediambientals de CCOO PV es la iniciativa econòmica.

Un exemple seria la inauguració del primer local comarcal de Comissions amb producció d'energia fotovoltaica connectada a la xarxa elèctrica en la Foia de Bunyol.

Però la iniciativa econòmica de mes calat de Comissions es el complex del TEULARET, centre de ecoturisme i formació. Dins d'una finca de 30 Ha en l'interior de la Serra d'Enguera, CCOO PV porta endavant una sèrie de

inversions en agricultura i ramaderia ecològiques, té una alberg i una escola de natura i un càmping. El conjunt s'abasteix en un 70% d'energies renovables de eòlica, solar tèrmica i fotovoltaica i amb sistemes passius d'edificació bioclimàtica; recupera la major part dels residus i reutilitza les aigües depurades.

El Teularet ha permès crear ocupació en una zona deprimida demogràfica i socialment i ha integrat a CCOO dins de l'entramat social de les iniciatives dels fons Leader II i Leader Plus, formant part del Grup d'Acció Local del Massís del Caroig.

3. LA TRANSICIÓ JUSTA. LA NECESSÀRIA RECONVERSIÓ A UNA ECONOMIA AMBIENTAL I SOCIALMENT SOSTENIBLE. EL PAPER DELS SINDICATS

Per a Comissions Obreres està clar que l'actual model econòmic es insostenible per que el planeta no aguanta la generalització dels nivells d'ús dels recursos dels països rics al conjunt de la humanitat en les condicions tecnològiques actuals. Cal una transició energètica a models menys despilfarradors i mes eficients. Dels combustibles fosils als renovables hi ha una transició que comportarà reconversions de sectors industrials i canvis en l'ocupació.

El manteniment dels recursos naturals i dels sistemes ambientals imprescindibles per al funcionament dels equilibris bàsics de la vida per a la espècie humana ens obliga a canvis en profunditat de la forma de produir i consumir.

Hem de saber quina taxa d'utilització del territori es assumible; quin tipus d'alimentació ens convé per mantenir una qualitat de vida i salut digna més enllà de criteris de mercat.

Hem de saber finançar la transició per a que no es faça sobre les esquenes dels més dèbils. I ahí estarà el paper dels sindicats del Segle XXI. De com es resolga dependrà el futur dels propis sindicats.